

Harlemia etsimässä: mustan yhdysvaltalaisen kaupunkiestetiikan nousu

BALSHAW, MARIA (2000). *Looking for Harlem: Urban aesthetics in African-American literature*. 169 s. Pluto, London.

Kirjallisuudentutkija Maria Balshaw'n teos *Looking for Harlem* on yksi Birminghamin ja Nottinghamin yliopistojen yhteisen ”3Cities”-hankkeen tuloksena syntyneistä julkaisuista. ”3Cities” on kulttuurintutkimukseen painotettu monitieteinen projekti, jossa tarkastellaan New Yorkissa, Chicagossa ja Los Angelesissa vuosina 1870–1930 luotua kirjallista ja visuaalista kulttuuria erityisesti kaupungin ja kaupunkielämän esittämisen sekä urbaanin estetiikan kehittymisen näkökulmasta (ks. Walsh 1997). Hankkeen tutkijat analysoivat tilaa ja tilan jäsentymistä kulttuurintutkimukselle ominaisen monita-

soisen merkityksenmuodostuksen kautta. Hankkeessa pohditaan esimerkiksi urbaaniin tilaan, sukupuolitettuun tilaan, etniseen tilaan sekä näiden tilojen käsitteelliseen kartoittamiseen ja kuvalliseen esittämiseen liittyviä kysymyksiä.

Looking for Harlem yhdistelee mielenkiintoisesti mainittuja teemoja. Kirja käsittelee Harlem-renessanssin nimellä tunnettua mustan yhdysvaltalaisen kirjallisuuden nousukautta, joskin Balshaw kurottaa hieman myös 1940-luvun puolelle. Harlem-renessanssi ajoittui ensimmäisen maailmansodan päättymisen ja 1930-luvun laman väliseen ajanjaksoon. New Yorkin Harlemista oli juuri tullut afrikkalais-amerikkalainen kaupunginosa mustan väestön laajan muuttoliikkeen seurauksena: on arvioitu, että vuosien 1900 ja 1930 välillä lähes kaksi

miljoonaa afrikkalais-amerikkalaista muutti Etelän maaseudulta Pohjoisen kaupunkeihin. Entiset orjat ja heidän jälkeläisensä olivat joutuneet havaitsemaan, että syrjintä jatkui etelävaltioissa räikeänä orjuuden lakkautamisen jälkeenkin. Lisäksi puuvillakarsäkkäiden puuvillaviljelmille aiheuttamat tuhot saivat vähitellen monien – niin mustien kuin valkoistenkin – toiveet etelävaltioiden taloudellisesta noususta raukeamaan. Useiden afrikkalais-amerikkalaisten silmissä pohjoisvaltioiden kaupungit alkoivat näyttää tässä tilanteessa luvulta maalta.

Kaupunkien todellisuus osoittautui kuitenkin usein unelmia ankeammaksi, ja siirtymävaiheen ja urbaanin köyhyyden ongelmat koettiin vahvasti myös 1920-luvun Harlemissa. Toisaalta alueen lukuisat jazzklubit vetivät puoleensa sekä kaupunginosan omaa väestöä että Manhattanin eteläisempien alueiden varakkaita valkoisia, ja aikakautta muistellaankin yhä nimellä ”Jazz Age”. Vaikka retket Harleemiin merkitsivät monille valkoisille lähinnä uutta, eksoottista seurapiirileikkiä, ilmiö aloitti silti uudentyyppiset kontaktit mustien ja valkoisten välillä. Liikehdintä vaikutti myös kaunokirjallisuuteen ja julkaisupolitiikkaa säädelleseen yhteiskunnalliseen dynamiikkaan: muutamissa edistyksellisissä kustantamoissa alettiin kiinnostua mustien kirjailijoiden teksteistä. Useat heistä joko muuttivat Harleemiin tai ainakin pyrkivät luomaan yhteyksiä vanhemman sukupolven mustiin taiteilijoihin ja intellektuelleihin, joista etenkin W. E. B. Du Bois, James Weldon Johnson ja Alain Locke työskentelivät ututterasti auttaakseen uuden sukupolven edustajia saamaan työnsä esiin.

Useat tunnetuimmista Harlem-renessanssin kirjailijoista, muun muassa Zora Neale Hurston ja Jean Toomer, kuvasivat tuotannossaan mustan väestön elämää etelävaltioiden maaseudulla. Sekä kirjallisuus- että kansatieteilijät katsovat nykyään etenkin Hurstonin tehneen arvokkaan elämäntyön paitsi afrikkalais-amerikkalaisen romaanin kehittäjänä myös mustan kansanperinteen (mm. voodoo- ja hoodoo-traditioiden sekä Floridan mustan väestönosan tarina- ja murreperinteen) tallentajana ja uudelleentulkitsijana. Toisaalta Hazel Carby, Yalen yliopiston afrikkalais-amerikkalaisen tutkimuksen laitoksen johtaja, on arvostellut tutkimuksissaan (esim. 1994) terävästi sekä Hurstonia että Hurston-tutkijoita mustan maaseutuelämän romantisoinnista ja kaupungistumismurroksen yhteiskunnallisten ja kulttuuristen seurausten vähättelystä. Carby katsoo muun muassa Richard Wrightin – Chicagossa vaikuttaneen *Native son* -romaanin (suomennettu nimellä *Amerikan poika*) ja *Black boy* -omaelämäkerran (suomennettu nimellä *Musta poika*) kirjoittajan – jääneen ”Hurston-renessanssin” jalkoihin. Carby on kehottanut tutkijoita suuntaamaan huomionsa Hurstonin sijasta Wrightiin, Harlemiin sijasta Chicagoon ja maaseutubluesin sijasta kaupunkien mustaan musiikkiin.

Balshaw tuntee hyvin Carbyn väittämän ja ottaa sen vakavasti. Hän kuitenkin valitsee ongelmaan tarttuessaan oman, itsenäisen linjansa: hän suuntaa edelleen katseensa pääosin Harleemiin, mutta valitsee tutkimuskohteikseen kuuluisimpien kirjailijoiden varjoon jääneitä Harlem-renessanssin edustajia, muun muassa Rudolph Fisherin, Nella Larsenin, Bruce Nugentin ja Wallace Thurmanin. Balshaw kiinnittää huomionsa teoksiin,

joissa kuvataan Harlemiin katuja, metroasemia, vuokra-asuntoja ja hotelleja maaseutumaisemien sijaan; hänen valitsemisensa teksteissä soi New Yorkin jazz eikä Mississippin suistoalueen blues. Balshaw’n lähestymistapa on silti maltillinen: hän ei yritä poleemisesti vähätellä maaseudun ja sen kulttuurin vaikutusta mustaan yhdysvaltalaiseen kirjallisuuteen. Hän kuitenkin painottaa selkeästi ja voimakkaasti, että urbaanin estetiikan nousu alkoi kyseisessä kirjallisuudessa perinteessä jo Harlem-renessanssin aikana. Kuten Balshaw toteaa, tämä kehitys ei ole aina merkinnyt kaupunkielämän ihannoitua, mutta kylläkin urbaanin elämäntavan tietoista kirjallista käsittelyä ja työstämistä jo 1920-luvulta alkaen.

Ennen Balshaw’n teosta merkittävin tutkimus kaupunkikulttuurin esittämisestä mustassa yhdysvaltalaisessa kirjallisuudessa oli kiistatta Charles Scruggsin teos *Sweet home* (1993). Scruggs keskittyi lähinnä 1900-luvun tunnetuimpiin afrikkalais-amerikkalaisiin mieskirjailijoihin – Ralph Ellisoniin, mainittuun Richard Wrightiin ja James Baldwinin. Balshaw puolestaan käsittelee sekä nais- että mieskirjailijoiden tuotantoa ja tematisoi tietoisesti sukupuolen, seksuaalisuuden ja etnisyyden väliseen dynamiikkaan liittyviä kysymyksiä. Lisäksi Balshaw tarkastelee teoksessaan luokkajaon uudelleenmuotoutumista ja kulttajakulttuurin merkitystä lähdetekstiensä kuvaamassa suurkaupunkimiljöössä. Scruggsin *Sweet home* -teos on edelleen varsin merkittävä, sillä mustan yhdysvaltalaisen kirjallisuuden sisältämien kaupunkirepresentaatioiden tutkimuksen historia on lyhyt, ja Scruggs on luonut tutkimustradition perustan. Balshaw kuitenkin paitsi rakentaa tälle perustalle myös ottaa merkittäviä askelia eteenpäin: hän monipuolistaa työskentelyn näkökulmia sekä laajentamalla lähdepohjaa että yhdistelemällä metodologiassaan useita kulttuurintutkimuksen ajankohtaisia kysymyksenasetteluja.

Looking for Harlem paljastaa tekijänsä laajan luke-neisuuden ja kyvyn soveltaa luovasti useita teoreettisia lähestymistapoja. Teos on kirjoitettu lukijoille, jotka tuntevat jo mustaa yhdysvaltalaista kirjallisuutta ja sen tutkimusta, joten esimerkiksi kirjailijoiden elämäkertatietoja tai romaanien juonirakenteita ei selvitetä laajasti. Painopiste on uusien synteettisten näkökulmien luomisessa. Balshaw käy dialogia kulttuurimaantieteen kanssa, mutta myöntää myös, ettei hänen näkökulmansa ole välttämättä identtinen alan edustajien ensisijaisten kiinnostusten kohteiden kanssa. Kuten hän itse toteaa, urbaanin tilan psykologisen hahmottamisen kysymykset painottuvat hänen teoksessaan kaupungin poliittista, taloudellista ja fyysistä jäsenystä voimakkaammin (s. 4). Kirja kuitenkin sopii erinomaisesti kulttuurimaantieteestä kiinnostuneelle, mikäli lukija on valmis hyväksymään tämän selkeästi ja avoimesti ilmoitetun lähtökohdan ja luomaan oman vuoropuhelunsa Balshaw’n lähestymistavan kanssa.

KIRJALLISUUS

- Carby, H. (1994). The politics of fiction, anthropology, and the folk: Zora Neale Hurston. *Teoksessa* Fabre, G. & R. O’Meally (toim.): *History and memory in African-Ameri-*

- can culture*, 28–44. Oxford University Press, New York & Oxford.
- Scruggs, C. (1993). *Sweet home: Invisible cities in the Afro-American novel*. 296 s. The Johns Hopkins University Press, Baltimore & London.
- Walsh, J. (1997). Literary and visual representations of three American cities, 1870s to 1930s. Universities of Nottingham & Birmingham. 27.3.2002. <<http://www.nottingham.ac.uk/3Cities>>
- Wright, R. (1972). *Amerikan poika*. 508 s. Alkuperäisteoksesta *Native son* (1940) suomentaneet A. Tiusanen & E. Siikarla. WSOY, Porvoo.
- Wright, R. (1975). *Musta poika*. 268 s. Alkuperäisteoksesta *Black boy* (1945) suomentanut E. Kangasmaa. WSOY, Porvoo.

TUIRE VALKEAKARI
*Englannin kielen laitos,
Helsingin yliopisto*